

TECELLİ SERCAN SIRMA
İyi ve Kötüyü Bilme Ağacı

TECELLİ SERCAN SIRMA 1956 yılında Pervari’de doğdu. Hatay, Siirt ve Eskişehir’de il tarım müdürlüklerinde çalıştı. 1980’de Pervari’de “Kara Çadır” adlı öyküsünün sahnelenmesi üzerine sürgüne gönderildiği Eskişehir’de çalışırken görevinden istifa edip İstanbul’da özel sektöre geçti. İngiltere’de dil eğitimi gördü. Su ekonomisi ile ilgili ABD, Avrupa, Ortadoğu ve Rusya Federasyonu’na bağlı birçok ülkede fuar, seminer ve toplantılara katıldı; yurt içinde bildiriler sundu. Gazete ve dergilerde makaleler yazdı, televizyon programlarına katıldı. Televizyon için belgesel hazırladı. 2003-2017 yılları arasında Kuzey Irak’ta, Türk-İngiliz ortaklı bir petrol şirketinde ülke müdürü olarak çalıştı. Öyküleri Almanca ve İngilizceye çevrildi. İletişim Yayınları’ndan 2011 yılında çıkan *Wansa* adlı öykü kitabı 2016’da ABD’de Amazon Yayınları tarafından e-kitap olarak yayımlandı. Yazarın diğer eserleri ise şunlardır: *Berfin* (1987), *Botan* (1989), *Ferman* (1991), *Kasaplar Deresi* (1992), *Nurhak* (1997).

İletişim Yayınları 2646 • Çağdaş Türkçe Edebiyat 454

ISBN-13: 978-975-05-2446-2

© 2018 İletişim Yayıncılık A. Ş. (1. Basım)

1. BASKI 2018, İstanbul

EDİTÖR Levent Cantek

YAYINA HAZIRLAYAN Duygu Çayırıcıoğlu

KAPAK Suat Aysu

KAPAK ÇİZİMİ Corona Imperialis Polyanthos (Ters Lale)

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Nebiye Çavuş

BASKI Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 12064

Litros Yolu, 2. Matbaacılar Sitesi, B Blok, 6. Kat, No: 4NB 7-9-11

Topkapı, 34010, İstanbul, Tel: 212.613 38 46

CILT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 11935

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelicink Sokak,

Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721

Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

TECELLİ SERCAN SIRMA

İyi ve Kötüyü Bilme Ağacı

İçindekiler

İskoçya-Glasgow, 1897	7
Clyde Nehri	15
Askerî Eğitim.....	21
Hindistan	35
Birinci Dünya Savaşı.....	41
Fişhabur-Musul, 1915.....	51
Kut'ül Amare Felaketi.....	59
Âdem Baba	79
Balık Avı.....	95
Bağdat.....	111
Şeyh Abdulgaffar.....	123
Tikrit'te Bir Düğün.....	137
Baba Gurgur	145
Ninova.....	151
Musul	153
Fişhabur, 1924.....	165
Erbil.....	175
Kürdistan'da Aşk.....	207
Glasgow, 1968.....	255

Bu hikâye, Birinci Dünya Savaşı'nda
Kürdistan/Erbil'de kalmaya karar veren
bir İngiliz askerin anılarından alınmış ve yeniden kurgulanmıştır.

İskoçya-Glasgow, 1897

Clyde Nehri Glasgow'u,
Glasgow Clyde Nehri'ni yarattı.
– İskoç atasözü

Northwood Side Road Caddesi'nin arka sokaklarından birinde, kırmızı kesme taşlardan yapılmış, üç katlı eski bir binanın dört basamaklı merdivenlerinde yedi sekiz yaşlarında bir çocuk oturmuş, başı dizleri arasında, hareket etmeden, uyuyormuş gibi duruyordu.

Soğuk bir kış gününde keskin rüzgârla savrulan kar taneleri çatılarda, sokak lambalarında, pencere kenarlarında birikmeye başlamıştı. Bir kedi pencereden sokaktaki kedilere odaklanmıştı. Merdivende oturan çocuğun şapkası, ceke-ti, pantolonunun dizleri yavaş yavaş beyaza dönüyor, bacalardan yükselen dumanlar gökyüzünde gri bir boşluk oluşturuyordu...

İki tekerlekli, odun yüklü el arabasını önden çeken satıcı bir anda sokağın sessizliğini bozdu.

“Odonlarım var! Odonlarım var! Kuru odunlar, çıra gibi yanar. Çok ısıtır, çok dayanır. Hastalara, yaşlılara, çocuklara ilaç niyetine. Az kaldı. Odonlarım var...”

Satıcı sustuğunda sokak tekrar sessizliğe gömüldü. Sokak yolunda açıkta kalan birkaç siyah leke de az sonra beyaza döndü.

Odun arabası sokakta iz bırakarak ilerlemeye devam etti. Altı yedi bina geçtikten sonra tekrar pencerelere doğru “Odunlarım!” diye bağırdı. Kedi pencereden kayboldu. Arkasını getiremedi. Önünde durduğu evin taş basamaklarına takıldı gözleri. Yüzüne çarpan rüzgârlı kardan karaltının ne olduğunu pek seçemedi. Sırtını rüzgâra verip kapıya yaklaştı. Biraz daha dikkatlice bakınca kar altındaki çocuğu fark etti. Sırtını kapıya dayamış, karnına doğru çektiği dizlerinin üzerine kapanmıştı. Bir buz kütlesi kadar hareketsiz ve sessizdi. Bir adım geri çekildi. Korkmuştu. Çünkü şehirde dolaşırken soğuktan donmuş çok kişiye rastlamıştı. Ne yapacağına karar veremedi. “En iyisi görmezden gelip hemen buradan uzaklaşayım,” deyip arabasına asıldı. Hızla oradan ayrıldı.

Sokağı ikiye ayıran, dört katlı binanın altındaki kemerli tünele gelinceye kadar durmadı. Burada silkindi. Önce üstündeki, sonra da odunlarda biriken karları temizledi. Üşüyen eldivenli ellerini ovuşturdu. Birkaç dakika kadar geldiği tarafın beyaz boşluğuna baktı. Kardan tül perdeler dalga dalga sokağa iniyordu. Biraz düşündükten sonra arabasını bırakıp geri döndü. Elli altmış metre koştuktan sonra aniden aklına bir şey gelmiş gibi durup tekrar tünele yöneldi. Arabasını alıp tekrar sokağa daldı. Çocuğun olduğu merdivenlere ulaştığında çocuk hâlâ başı dizlerinin arasında hareket etmeden duruyordu.

Önünde durup, “Hey, hey, hey! Baksana! Kalk oradan, yoksa çok geçmeden donarsın!” diye seslendi. Çocuk ne ses verdi ne de hareket etti. Satıcı sesini yükselterek iki kez daha seslendi. Yanıt gelmeyince arabasından aldığı bir odun parçasıyla çocuğu dürttü. “Sana sesleniyorum!” diye bağırdı.

Dizler arasından bir baş yükseldi. Uykudan yeni uyanmış gibi gerindi. Yavaş yavaş doğruldu. Doğrulurken üstünde biriken karlar yere döküldü. Birden karşısındaki adamı görünce bir çığlık atıp duvara yaslandı.

Odun satıcısı, “Seni donmuş sandım. Evin yok mu? Ne işin var bu merdivenlerde? Hemen evine git. Yoksa donarsın. Şimdiden üşütüp hastalanmazsan çok iyi...” dedi. Çocuk yine ses vermedi. Kapı ile duvar arasına biraz daha sokuldu.

O sırada arkadaki kapı aralandı, bir kadının kafası görüldü. Kapının sol tarafında ayakta duran çocuğu fark etmedi.

Kadın, odun satıcısına, “Kapının önünde bağırıp durma! Fırsat bulsan evin içine gireceksin. Oduna ihtiyacımız yok. Başka tarafa git. Ah, siz satıcılar! Kar değil de taş bile yağsa yine dolaşip bağırmaya devam edersiniz. Hem başkalarını ısıtacağına önce evine git, kendini ısıt. Baksana suratına. Mosmor olmuşsun. Biraz daha o karda kalırsan donarak öleceksin. Cansız bir kardan adam olursun. Hastalanmadan evine git. Kar dinince odunlarını satarsın,” diye söylenip durdu.

“Siz bana değil, şu kapınızın önündeki çocuğa bakın. Neredeyse soğuktan donacak. Ben ona evine gitmesini söylüyorum. Bu çocuğu tanıyor musunuz?”

Kadın kafasını biraz daha dışarı uzatıp kapının diğer tarafına bakar bakmaz bir çığlık attı.

“Arthur, Arthur! Bu ne hal, hangi cehennemdeydin? It gibi titriyorsun,” deyip kolundan tuttuğu gibi çocuğu içeri çekti. Odun satıcısının yüzüne bakmadan kapıyı içeriden çarparak kapattı.

Karşıdaki evlerden birkaç pencere açılıp tekrar kapandı. Odun satıcısı sokağın çıkışına doğru ağır ağır arabasını çekti. Sokaktan çıkıncaya kadar bağırmadı. Sonra da savrulan karın ardından gözden kayboldu.

* * *

Bayan Rose şömineye birkaç odun attı. Ateş canlandı. Arthur’u şömineye yaklaştırdı. Eski bir havluyla başını kuruladı. Islak elbiselerini çıkarttı. Ona kuru çamaşırları giydirirken bir yandan da söyleniyordu.

“Yeter artık Arthur! İntihar mı etmek istiyorsun? Kendini öldürdüğünde Slavin’i geri mi getireceksin? Ölümün onu ve anneni mutlu mu edecek? Kendini cezalandırmakla ne elde edeceksin? Onu ne kadar sevdiğini biliyorum. Ona hem babalık, hem annelik hem de kardeşlik yapıyordun. Canından çok seviyordun. Ama sadece sen mi üzüldün? Benim üzülmeyişimi mi sanıyorsun? Bir aydır sürekli acı çekiyorum. Geceleri yatağымda sessizce ağlıyorum, kâbuslar görüyorum. Ablamın küçük meleşini koruyamadığım için kendimi lanetledim. Ama elden ne gelir? O bir kazaydı. Senin bir suçun, ihmalin yok. Bir suçlu varsa o da benim. Üç yaşında, hâlâ doğru dürüst ayakta kalmayı beceremeyen bir çocuğu ‘oynasın’ diye sokağa salmayacaktım. Slavin, anne elinden uzaklaşacak yaşta değildi. Ona annelik yapamadım. Koruyamadım. Ablamın emanetine sahip çıkamadım. Keşke onun yerine ben düşüp kafamı taşlara çarpsaydım. Ah, akılsız başım! Bu hatayı nasıl yaptım Allahım?”

Evet, yanındaydın. Ama onu sen düşürmedin. Annen onu çağırđı, bir melek de onu onun kucağına doğru itti. Şimdi annesine sarılıp uyuyordur. Düşüp başını taşa çarpması bahane. Allah öyle olmasını istemiş. Öyle oldu. Buna kim engel olabilir ki?” Bayan Rose biraz soluklandıktan sonra devam etti.

“Şimdi kendine gel. Herkes gibi yaşamaya çalış. Ablamdan kalan son hatırasın. Allah korusun, sana da bir şey olursa ben ne yaparım? Adımın, canavar, katil teyzeye çıkmasını mı istiyorsun? Bu böyle gitmez. Enişten Irvin’le konuşacağım. Seni yakın bir okula versin. Yeni arkadaşların olur. Oyalanırsın. Üzüntünü de unutursun. Zaten yaşıns da gelmiş. Hem başarılı olur da iyi bir okulu bitirirsen kardeşlerinin de, annenin de ruhları cennette huzur bulur.”

* * *

Arthur'un annesi Christi, kızı İsla'yı doğururken ölmüştü. İsla da ancak bir hafta yaşayabildi. Geriye üç yaşındaki oğlu Slavin, beş yaşındaki Rodrick ve yedi yaşındaki Arthur kalmışlardı.

Bakıma muhtaç üç çocukla baş başa kalan baba Scott, onlara bakmak için bir süre işe gitmedi. Elindeki birikimi tükendikten de tekrar işine dönmek zorunda kaldı. Her iki tarafa yetiştirmeye çalışırken ne işe ne de çocuklarına yetebiliyordu. Sabah erkenden limandaki marangoz atölyesine gidiyor, akşam geç vakitlerde eve gelebiliyordu. Gece de yemek, çamaşır, temizlik gibi işlerle uğraşıyordu. Birkaç ay sonra Rodrick'in ölümü üzerine, diğer çocuklarının hayatından endişe duymaya başladı. İki oğlunu alıp Mc. Lellan St. Kinning Park'ta küçük bir evde kalan yaşlı anne ve babasına götürdü. Aslında bir bakıma onlar da bakıma muhtaçtı. Hastalık ve yaşlılıktan zar zor kendilerine yetebiliyorlardı ancak. Ama en azından çocuklar güvencedeydi. Orada da yine elinden geldiğince yemek ve çamaşırda yardım ediyor, onlarla ilgilenmeye çalışıyordu.

Anne ve babası bir yıl içinde peş peşe ölüncü çocuklarını tekrar kendi evine götürdü. Eskiden olduğu gibi işiyle ev arasında sıkışıp kaldı. Ne yapacağını şaşırmişti. Ne işi birkabiliyordu ne de çocuklarını. Önünde tek seçenek vardı ve onu hayata geçirmeye karar verdi: Karısının evli ama çocuk-suz kız kardeşi Rose'a çocukları vermek. Rose'un çocukları kabul edeceğine inanıyordu, ama aksi ve sürekli olarak sınırlı olan kocası Irvin'i ikna etmenin kolay olmayacağını da biliyordu. Bunun için önce Rose ile görüştü. Rose çok sevindi. Hem ablasının ruhu huzura kavuşacak hem de çocuklar ona arkadaşlık edecekti.

Irvin öneri getirildiğinde önce karşı çıktı. Ancak her ay belli bir miktar para karşılığında bu öneriyi kabul etti. Anlaşmadan birkaç gün sonra da Scott çocukları onlara emanet etti.

Dört beş ay Scott düzenli olarak ödeme yaptı. Çocuklarını görmeye her gittiğinde onlara da hediyeler götürdü. Şöminenin üstüne fazladan para bıraktı.

Bir süre sonra gelişleri seyrekleşti. Bahaneler uydurdu. Ve bir gün, tamamen ortadan kayboldu. Onu bir daha gören olmadı.

Irvin bir ay boyunca her gün onu işyerinde, nehir boyunca, liman, haliç, tersane ve kentin diğer tüm marangozhanelerinde arayıp durdu. Bir bilgi edinemedi. İzine rastlamadı. Kimilerine göre bir gemiye atlayıp bilinmeyen uzak bir ülkeye gitmiş, bazılarına göre de gemide çıkan bir isyanda öldürülmüştü... Başka dedikodulara göre hiçbir yere gitmedi, ülke içinde evlenip izini kaybettirdi.

Scott'ın ortalıktan kaybolmasıyla beraber Irvin'e yapılan katkı da son bulmuştu. Katkı kesilince de kısa bir süre sonra Irvin'in Arthur'a davranışları değişmişti. Olur olmaz onu azarlıyor, dövüyordu. Bayan Rose, Arthur'u korumaya çalışırken o da hakaretlerden payına düşeni alıyordu.

Scott'ın ortalıktan kaybolmasından sonra Arthur, Slavin'e daha da düşkün ve üzerine titrer olmuştu. Tam da o günlerde Slavin kapının önünde oynarken düşüp kafasını bir taşla çarpmış ve doktora götürülmediğinden birkaç gün içinde ölmüştü.

Arthur kardeşi ölünce içine kapanmıştı. Fırsat buldukça kaçıp eski evlerinin karşısında saatlerce oturuyordu. Yeni ev sahibi rahatsız olup onu kovunca da mahalle sokaklarında akşama kadar dolaşıyordu.

Irvin'in evde olmadığı zamanlarda Bayan Rose elinden geldiği kadar Arthur'la ilgileniyor, onu teselli etmeye çalışıyordu. Gerçi Slavin öldükten sonra Irvin biraz yumuşamıştı. Ama yine de evinin bir hayır kurumu olmadığını, Arthur'un artık büyüdüğünü ve bir yerde çalışması gerektiğini sık sık hatırlatıyordu.

Bayan Rose birkaç ay yalvarıp dil dökerek, vaatlerde bulunarak Arthur'un ilkokula başlaması için Irvin'i en sonunda razı etti. Sonbaharda Arthur okula başladı. Okul ne üzüntüsünü azalttı ne de o bir arkadaş edinmek istedi. Okuldan çıkar çıkmaz ya eski mahallesine koşuyor ya da kilise mezarlığına, annesini ve kardeşlerini ziyarete gidiyordu.

İlkokulu bitirdiğinde Arthur on dört yaşındaydı. Rose'un tüm çabalarına rağmen Irvin onu başka bir okula göndermedi. Eski eşya ve ayakkabı tamirhanesi olan dükkânına çıkarak olarak aldı.

Dükkân Clyde Nehri'nin denize döküldüğü, limana yakın bir sokaktaydı. Arthur, dükkâna gelir gelmez limandaki gemileri, çevrede gemi işçilerinin takıldıkları dükkân ve barları dolaşüyor, tamir edilecek ayakkabı, çizme, hatta elbiseleri toplayıp getiriyor, tamir edildikten sonra da sahiplerine teslim ediyordu.

İşi, yorucu olmasına rağmen sevmişti. Müşteri kovalarken hem ara sıra bahşiş alıyor hem Irvin'le tüm gün aynı ortamda kalmak zorunluluğundan kurtuluyordu. Kısa zamanda liman ve çevresindeki tüm dükkânları, fabrikaları, küçük büyük atölyeleri, barları, otelleri, pansiyonları öğrendi. Her gün Glasgow'u yeniden keşfediyordu.

Bu arada babasını da aramayı ihmal etmiyordu. Onun çalışmasından Irvin de, Bayan Rose da mutluymdu.